

К 70-ЛЕТИЮ БЕЛОРУССКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

РАСПРАЦОЎКА ПРАБЛЕМ ЭКАНАМІЧНАЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

Любая эканоміка пачынаецца з інвентарызацыі наяўных сродкаў. Вось і мы, даследчыкі эканамічнай гісторыі, праводзім такую інвентарызацыю ў дачыненні да нашага мінулага, паказваем, якімі скарбамі поўнілася і поўніцца беларуская зямля, якімі талентамі валодаюць яе людзі. Гэта важна, каб рэальна ацаніць свае сілы і магчымасці. Другі крок любога эканаміста — вывучэнне вопыту канкурэнтаў і перайманне іх лепшых дасягненняў. І тут даследчыкі эканамічнай гісторыі не застаюцца ў баку — старанна вывучаюць вопыт правядзення эканамічных рэформ, прычыны эканамічных поспехаў і няўдач іншых краін, эканамічных лідэраў свету і нашых суседзяў. Таму кафедру эканамічнай гісторыі можна з поўным правам аднесці да адной з важнейшых кафедраў Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. Яна, што ні ёсць, вельмі арганічная і неабходная частка нашага ўніверсітэта. Без яе немагчыма ўявіць сабе паўнавартасны і завершаны працэс навучання будучых эканамістаў. Не выпадкова эканамічная гісторыя выкладаецца ва ўсіх эканамічных ўніверсітэтах свету.

Кафедра эканамічнай гісторыі была створана ў 1968 г. у складзе шасці выкладчыкаў, хоць курс гісторыі народнай гаспадаркі СССР быў уведзены яшчэ ў 1933 г. і выкладаўся па-беларуску. Узначальвала калектыв дацэнт Т.П. Трацэўская. Затым загадчыкам кафедры па сумяшчальніцтву з верасня 1968 г. па красавік 1970 г. працаваў член-карэспандэнт АН БССР, прафесар К.І. Шабуня. У 1970—1979 гг. кафедрай кіравалі доктар гістарычных навук, прафесар В.Р. Гняўко, а потым — дацэнт Б.Ф. Нікановіч. Яго са студзеня 1985 г. змяніў дацэнт В.І. Галубовіч. Выкладаўся курс гісторыі народнай гаспадаркі СССР, краін сацыялізму і капіталізму. Эканамічная гісторыя Беларусі спецыяльна не вывучалася, але з канца 60-х гг. выкладчыкі мелі магчымасць рэкамендаваць студэнтам у якасці дадатковай літаратуры “Экономическую историю БССР” пад рэд. А.І. Сідарэнкі (Мн., 1966) або “Экономическую историю БССР” пад рэд. К.І. Шабуні і С.Н. Малініна (Мн., 1969). Супрацоўнікі кафедры займаліся вывучэннем праблем сацыяльна-эканамічнага развіцця БССР. Прафесар В.Р. Гняўко даследавала гісторыю Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, рабочы і прафсаюзны рух, дацэнт Б.Ф. Нікановіч — дзейнасць органаў народнага кантролю, дацэнт В.А. Мілаванаў — праблемы калектывізацыі сельскай гаспадаркі Савецкай Беларусі.

У чэрвені 1988 г. у перабудовачнай мітусні кафедра была ліквідавана, дарэчы, як і ўсе аналагічныя кафедры эканамічных вун былога Савецкага Саюза. Яе чатыры выкладчыкі (прафесар В.Р. Гняўко, дацэнты В.І. Мілаванаў, Т.І. Паваліхіна, асістэнт А.В. Юнцэвіч) утварылі асобную секцыю ў складзе кафедры размяшчэння вытворчых сіл, дзе і працягвалі выкладанне на большасці факультэтаў курса “Гісторыя народнай гаспадаркі СССР і замежных краін”, а таксама спецкурса “Гісторыя народнай гаспадаркі Беларусі”.

Хутка выявілася арганізацыйная недарэчнасць з выкладаннем эканамічнай гісторыі. Дацэнт В.І. Галубовіч прапанаваў аднавіць закрытую кафедру на аснове кафедры гісторыі КПСС, на якую ён перайшоў працаваць і якую з 1976 г. узначальваў прафесар Г.Г. Герасіменка. Працэс трансфармацыі аказаўся дастаткова складаным. Спачатку савет кафедраў грамадскіх навук прасіў 4 кастрычніка 1989 г. Савет інстытута перайменаваць кафедру гісторыі КПСС у кафедру палітычнай і эканамічнай гісторыі. Аднак Савет інстытута 26 снежня 1989 г. палічыў мэтазгодным ператварыць яе ў кафедру паліталогіі. Праўда, ужо 30 студзеня 1990 г. гэты ж Савет прыняў новае рашэнне перайменаваць кафедру паліталогіі ў кафедру палітычнай гісторыі і ўвесці курс палітычнай гісторыі XX ст. (фактычна гісторыі КПСС).

Новы штуршок трансфармацыі дала Усесаюзная нарада па перабудове выкладання сацыяльна-палітычных навук (кастрычнік 1990 г.). 16 лістапада 1990 г. савет кафедраў грамадскіх навук інстытута, з аднаго боку, прапанаваў ператварыць кафедру палітычнай гісторыі ў кафедру эканамічнай і палітычнай гісторыі, а з другога — прызнаў неабходным захаваць курс “Гісторыя народнай гаспадаркі СССР і замежных краін” ды спецкурс “Гісторыя народнай гаспадаркі Беларусі”, якія выкладаліся намаганнямі выкладчыкаў кафедры размяшчэння вытворчых сіл. Рашэнне было няпэўным, да таго ж мела ўсяго толькі рэкамендацыйны характар. Таму Савет інстытута ніяк на яго не адрэагаваў. А на кафедру Г.Г. Герасіменкі па-ранейшаму асноўная ўвага надавалася палітычнай

гісторыі XX ст. Працягвалася распрацоўка лекцый гэтага курса. Папярэднія рашэнне аб “эканамізацыі” кафедры зацягвалася. Пераарыентавацца на новую дысцыпліну выкладчыкам палітычнай гісторыі было няпроста.

Камуністычныя пачаткі і распад СССР унеслі свае карэктывы. 16 верасня 1991 г. кафедра палітычнай гісторыі мусіла прасіць інстытуцкае кіраўніцтва перайменаваць яе ў кафедру сацыяльна-эканамічнай гісторыі, а таксама перавесці з кафедры размяшчэння вытворчых сіл адпаведную нагрузку і выкладчыкаў. Лёс кафедры вырашаўся 29 кастрычніка 1991 г. на пасяджэнні Вучонага савета вву. Аб характары фарміравання кафедры эканамічнай гісторыі дакладваў першы прарэктар С.П. Гурко. Ад імя рэктарата ён выказаўся супраць перайменавання кафедры. Механічны перавод дзевятнаццаці выкладчыкаў на новую кафедру, дзе нагрузкай забяспечваліся толькі 12 чалавек, мог бы, на яго думку, пасварыць людзей. Таму прапаноўвалася саламонава рашэнне: “расфарміраваць кафедру палітычнай гісторыі і на конкурснай аснове стварыць новую кафедру эканамічнай гісторыі”. Савет інстытута прыняў прапанову рэктарата адзінагалосна. Такім чынам, у кастрычніку 1991 г. адбылося нараджэнне кафедры эканамічнай гісторыі новага ўзору.

Усім выкладчыкам кафедры дазволілі дапрацаваць да канца 1991 г., а затым кафедральны калектыў пачаў камплектавацца на конкурснай аснове і пераводзіўся на засваенне і выкладанне курса эканамічнай гісторыі Беларусі. Гэты курс становіўся асноўным. Пачалася распрацоўка яго праграмы. Рыхтаваліся тэксты лекцый. Дадаткова ўводзіўся спецкурс “Эканамічная гісторыя краін з развітай рыначнай эканомікай”. Заставалася і рэшта былой спецыялізацыі на палітычнай гісторыі ў выглядзе спекурса “Гісторыя дзяржаўнасці Беларусі”. Працэс пераходу да новага курса заняў 2 навучальных гады. Яго аб’ём у параўнанні з курсам гісторыі КПСС скараціўся са 170 да 90 гадзін, а штат выкладчыкаў адпаведна — з 27 да 10. Новым загадчыкам кафедры 24 сакавіка 1992 г. замест прафесара Г.Г. Герасіменкі на конкурснай аснове быў абраны дацэнт В.І. Галубовіч.

Прынятая 29 чэрвеня 1993 г. Вучоным саветам універсітэта, у адпаведнасці з дзяржаўным курсам на гуманізацыю вву Беларусі, пастанова “Месца кафедр гуманітарнага цыклу ў сістэме навучання” прадугледжвала пераход усіх кафедр гуманітарнага цыклу на працягу 1993—1996 гг. на беларускую мову, у тым ліку падрыхтоўку і выданне беларускамоўных дапаможнікаў.

Калектыў кафедры эканамічнай гісторыі ўжо ў снежні 1992 г. выдаў уласны дапаможнік “Эканамічная гісторыя Беларусі 1917—1992 гг.” пад рэд. В.І. Галубовіча. Праз год быў надрукаваны паўнаватарскі дапаможнік, які ахоплівае эканамічную гісторыю Беларусі са старажытных часоў да сучаснасці — “Эканамічная гісторыя Беларусі” (Мн., 1993) аб’ёмам 28,0 друк. арк. У 1996 і 1999 гг. выйшла яго 2-е і 3-е перавыданне. Да друку рыхтуецца чарговая версія падручніка, перапрацаваная і дапоўненая.

З 1995 г. кафедра прыступіла да працы над дапаможнікам “Эканамічная гісторыя замежных краін”. Адбывалася гэта ўжо ў новых умовах. Пасля майскага рэферэндума 1995 г. перавод выкладання на беларускую мову згубіў прыярытэтнасць, курс эканамічнай гісторыі быў скарачаны з 90 да 70 гадзін. Рускамоўны дапаможнік па эканамічнай гісторыі замежных краін быў створаны ў рэкордныя тэрміны. На працягу 1995 г. ён быў не толькі напісаны, але і выдадзены аб’ёмам 28,8 друк. арк. Другое выданне з’явілася ў 1998 г. Дапаможнік атрымаў грыф Міністэрства агульнай і прафесійнай адукацыі Расійскай Федэрацыі. Увогуле, ён набыў шырокую вядомасць. Ім карыстаюцца на ўсёй постсавецкай прасторы. Хутка выйдзе 3-е выданне, дапоўненае і перапрацаванае.

Зыхадам новага дапаможніка курс “Эканамічная гісторыя Беларусі” згубіў былое дамінаванне. Два дапаможнікі — па эканамічнай гісторыі Беларусі і эканамічнай гісторыі замежных краін — дзеляць навучальную праграму кафедры прыкладна на дзве роўныя часткі. У той жа час дваістая структура агульнага курса робіць выкладанне больш грунтоўным, дазваляе шырока выкарыстоўваць параўнаўчыя метады. Такая праграма навучання эканамічнай гісторыі распрацавана і ажыццяўляецца ў Беларусі толькі на нашай кафедры і толькі ў нашым універсітэце.

У 1995—1996 гг. супрацоўнікі кафедры склалі і падрыхтавалі да друку хрэстаматэю па эканамічнай гісторыі Беларусі, але такая неабходная для семінарскіх заняткаў кніга так і засталася, на жаль, не надрукаванай. Больш прадуктыўным аказаўся шлях падрыхтоўкі аўтарскіх дапаможнікаў па спецыяльных праблемах: “Эканамічны стан, побыт і гандаль старажытнай Беларусі (IX—XIII стст.) В.І. Галубовіча (Мн., 1997, 10,7 друк. арк.); “История туризма” Г.Ф. Шапавала (Мн., 1999, 18,5 друк. арк.); “Промышленность Беларуси в XX столетии” А.М. Сасіма (Мн., 2001, 16,2 друк. арк.). Па сутнасці гэта — навукова-асветныя і навукова-метадычныя выданні, якія дапамагаюць студэнтам засвойваць не толькі навучальную праграму, але і навыкі навуковай дзейнасці падчас напісання курсавых работ.

У 1999 г. у рамках агульнауніверсітэцкай серыі вучэбна-практычных дапаможнікаў для сістэмы дыстанцыйнага навучання былі надрукаваны “Экономическая история Беларуси” В.І. Галубовіча аб’ёмам 15,3 друк. арк. і “История туризма” Г.Ф. Ша-

павала аб'ёмам 9,0 друк. арк. З 1994 г. кафедры штогадова выдае грунтоўны метадычны дапаможнік для студэнтаў. Асаблівая ўвага звяртаецца на распрацоўку метадыкі выкладання гісторыі эканамічных рэформаў у Беларусі. Вынікі працы выкладчыкаў у гэтым накірунку знайшлі адлюстраванне ў двух навукова-метадычных зборніках (“З гісторыі эканамічных рэформаў на Беларусі”. Вып. 1. Мн., 1994; Вып. 2. Мн., 1998) агульным аб'ёмам каля 13 друк. арк.

Кафедра вядзе выкладанне практычна на ўсіх факультэтах, але пры гэтым імкнецца ўлічваць спецыфіку гуманітарнай адукацыі на кожным з іх. Распрацаваны шэраг спецкурсаў: “Актуальныя пытанні гісторыі дзяржаўнасці Беларусі” (выкладаўся ў 1991–1999 гг.); “Гісторыя турызму” (з 1994/95 навучальнага года); “Помнікі гісторыі і культуры Беларусі” (выкладаецца ўпершыню ў краіне з 1994/95 навучальнага года); “Гісторыя міжнародных эканамічных адносін” (з 1995/96 навучальнага года).

Пасля забеспячэння навучальнага працэса неабходнымі навучальнымі і метадычнымі дапаможнікамі ў выкладчыкаў з'явіліся большыя магчымасці займацца навуковай творчасцю.

Загадчык кафедры, прафесар В.І. Галубовіч вывучае гаспадарку Беларусі ў IX–XIII стст., гісторыю развіцця ў Беларусі эканамічнай навукі і, у прыватнасці, гісторыю БДЭУ. Яго праца пра старажытную эканоміку паклала пачатак новаму пакаленню падручнікаў па эканамічнай гісторыі, адкрывае новы жанр навучальнай літаратуры, дзе арганічна спалучаны якасці навукова-папулярных і навукова-метадычных выданняў. В.І. Галубовіч паказаў сябе і добрым арганізатарам. Сведчаннем прызнання арганізатарскіх, выкладчыцкіх і навуковых здольнасцяў загадчыка кафедры з'яўляецца прысваенне яму ў 1997 г. прафесарскага звання, а ў 2000 г. назначэнне спецыяльнага гранта Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Доктар гістарычных навук, прафесар Э.М. Савіцкі прадэманстраваў сваімі даследаваннямі зайздросную навуковую рознабаковасць. Ён вывучаў праблемы архівазнаўства, развіццё рабочага руху ў Беларусі ў 1907–1917 гг., гісторыю Лунінецкага раёна, гісторыю Бунда, сацыяльна-эканамічнае становішча беларускіх яўрэяў у канцы XIX – пачатку XX стст.

Доктар гістарычных навук, прафесар З.В. Шыбека (на кафедры з 1999 г.) – вядомы ўрбаніст Рэспублікі Беларусь. Яго навуковыя інтарэсы звязаны з сацыяльна-эканамічным развіццём гарадоў Беларусі другой паловы XIX ст. і гісторыяй Мінска ў канцы XIX – пачатку XX стст.

Доктар гістарычных навук, прафесар М.А. Бяспалая (на кафедры з 2000 г.) з'яўляецца буйным спецыялістам праблем НЭПа і культурнага жыцця ў Беларусі ў 20-х гг. мінулага стагоддзя.

Дацэнт Ю.Л. Грузіцкі пачынаў навуковыя даследаванні ў галіне эканамічнай гісторыі з праблем эканомікі Беларусі ў гады другой сусветнай вайны, а потым сканцэнтравана ў асноўную ўвагу на вывучэнні развіцця грашовага абарачэння і крэдыту. Ён апублікаваны, у прыватнасці, цікавыя матэрыялы пра малавядомыя грашовыя рэформы 1922–1924 і 1947 гг., здадзены ў выдавецтва вучэбны дапаможнік па гісторыі грашова-крэдытнай сістэмы Беларусі.

Дацэнт Г.П. Бушчык распрацоўвала праблемы грамадскай згоды ў мінулым і на сучасным этапе, а потым канчаткова спынілася на даследаванні развіцця эканамічных сувязяў Рэспублікі Беларусь у другой палове XX ст. З 1998 г. яна прыступіла да напісання доктарскай дысертацыі “Станаўленне, развіццё і трансфармацыя сістэмы эканамічных сувязяў Беларусі ў 1945–2000 гг.”.

Аб'ектам даследавання дацэнта Н.І. Палітавай стала купецтва Беларусі і яго эканамічная дзейнасць (1861–1913 гг.). З восені 2001 г. яна знаходзіцца ў дактарантуры.

Дацэнт Т.І. Паваліхіна з'яўляецца адным з лепшых знаўцаў эканамічнай гісторыі замежных краін. Яна вывучае працэсы рэгіянальнай інтэграцыі і ўплыў іх на эканамічнае развіццё краін Еўропы, эканоміку мясцовага самакіравання ў Еўропе і эвалюцыю сусветных валютна-фінансавых стасункаў. Пад яе навуковай рэдакцыяй выйшаў пераклад манаграфіі Анры Дэні “Гісторыя эканамічнай думкі”, рыхтуецца вучэбны дапаможнік па гісторыі міжнародных эканамічных адносін краін свету.

Дацэнт А.Ф. Самусік захоплены вывучэннем развіцця сістэмы асветы на беларускіх землях у 70-х гг. ХУІІІ – 30-х гг. ХІХ стст. Па гэтай тэме ён абараніў у 1998 г. кандыдацкую дысертацыю і мае шэраг публікацый. Паступова малады выкладчык пераходзіць да новай для сябе праблематыкі, звязанай з гісторыяй эканамічнай адукацыі ў Беларусі ў ХУІІІ–ХІХ стст.

Дацэнт А.М. Сасім завяршае працу над кандыдацкай дысертацыяй. Яго тэма — развіццё прамысловасці Беларусі ў XX ст. А дацэнт І.І. Гвардзееў распачаў новы этап у сваёй навуковай дзейнасці — даследаванне ў галіне гісторыі фінансаў.

Дацэнт В.Ф. Голубеў лічыцца адным з вядучых спецыялістаў Беларусі ў галіне аграрных адносін XVI—XVIII стст.

Асістэнт Д.М. Чаркасаў мэтанакіравана засяроджаны на вывучэнні эканамічнай гісторыі замежных краін. Ён даследуе, у прыватнасці, сярэднявечную Францыю і рыхтуецца да абароны кандыдацкай дысертацыі. Асістэнтка Г.В. Аляксашына выбрала ў якасці тэмы кандыдацкай дысертацыі сацыяльна-эканамічнае становішча рабочых і служачых гарадоў Беларусі ў канцы XIX — пачатку XX стст. Асістэнт Ф.В. Гарбачоў распаўсювае ў якасці кандыдацкай дысертацыі гісторыю англійскага лібералізму.

На кафедры працуюць цікавыя, таленавітыя і адданыя сваёй справе людзі. Спецыяльнасць выкладчыка эканамічнай гісторыі здабываецца імi цаной уласных намаганняў і сістэматычнай самаадукацыі, бо нідзе адпаведных спецыялістаў у Беларусі не рыхтуюць. З 1995 г. метадычна ініцыіруецца пытанне аб адкрыцці пры кафедры аспірантуры па эканамічнай гісторыі, але, на жаль, безвынікова. Па забяспечанасці высокакваліфікаванымі кадрамі і неабходнай навучальна-метадычнай літаратурай кафедра эканамічнай гісторыі займае ва ўніверсітэце адно з вядучых месцаў, але без уласнай “кузні кадраў” не ў стане ствараць надзейны кадравы рэзерв.

Супрацоўнікі кафедры маюць справу пераважна з першакурснікамі, у ліку першых прымаюць на сябе “удар” юнацкай прагі да ведаў. Гэта прыемна і ў той жа час адказна. Ад таго, як выкладчыкі навучаць студэнтаў-першакурснікаў самастойна працаваць, карыстацца навуковай літаратурай, лагічна разважаць, ствараць навуковыя тэксты, шанаваць Айчыну, залежаць іх далейшыя поспехі. Веданне эканамічнай гісторыі, увогуле, надае вучобе, а ў далейшым і дзейнасці будучых эканамістаў патрыятычную матывацыю, неабходны эмацыйны фон.

Можа таму выкладчыкі кафедры так упарта імкнучца да павышэння свайго прафесіяналізму: пішуць артыкулы і кнігі, рэгулярна ўдзельнічаюць у навуковых канферэнцыях, карыстаюцца паслугамі Інтэрнета, засвойваюць рэйтынгавую сістэму ацэнкі ведаў, іншыя перадавыя метады навучання.

Урэшце, адукацыйна-выхаваўчую працу працягваюць іншыя кафедры. У адзінай універсітэцкай сям’і мы і ёсць эфектыўная сіла.

В.І. Галубовіч, прафесар, загадчык кафедры эканамічнай гісторыі БДЭУ,
З.В. Шыбека, прафесар кафедры эканамічнай гісторыі БДЭУ.

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР БГЭУ

предлагает учебную литературу, рекомендованную Министерством образования Республики Беларусь для студентов экономических специальностей высших учебных заведений

Захарова Л.М., Коновалова А.А. Основы дипломатической и консульской службы: Учеб. пособие. Мн.: БГЭУ, 2001. 180 с.

Полещук И.И., Терешина В.В. Ценообразование: Учеб. / Под общ. ред. И.И. Полещук. Мн.: БГЭУ, 2001. 360 с.

Страховое дело: Учеб. пособие / М.А. Зайцева, Л.Н. Литвинова, А.В. Урупин и др.; Под общ. ред. М.А. Зайцевой, Л.Н. Литвиновой. Мн.: БГЭУ, 2001. 286 с.

Товароведение продовольственных товаров: Учеб. пособие / Л.С. Микулович, А.В. Локтев, И.Н. Фурс и др.; Под общ. ред. О.А. Брилевского. Мн.: БГЭУ, 2001. 614 с.

Экономическая теория: Практикум. 3-е изд. / Н.И. Базылев, М.Н. Базылева, А.В. Бондарь и др.; Под ред. Н.И. Базылева, Л.В. Воробьевой. Мн.: БГЭУ, 2001. 240 с.

Жук И.Н., Киреева Е.Ф., Кравченко В.В. Международные финансы: Учеб. пособие / Под общ. ред. И.Н. Жук. Мн.: БГЭУ, 2001. 149 с.

Экономика предприятий и отраслей АПК: Учеб. / Под ред. П.В. Лещиловского, Л.Ф. Догля, В.С. Тонковича. Мн.: БГЭУ, 2001. 575 с.

Корольчук А.К. Международная экономическая интеграция: Пособие. Мн.: БГЭУ, 2001. 67 с.

Быстров Г.Е. Правовые проблемы земельной и аграрной реформ в зарубежных странах: теория, практика, итоги, перспективы. Мн.: БГЭУ, 2001. 211 с.

Телефон для справок и заказа литературы (отдел маркетинга ИЦ)

249-21-32.

Почтовый адрес Издательского центра

220070, г. Минск, пр-т Партизанский, 24, корп. 6, каб. 20.